

Een sociaal-liberaal in het sociaal domein

Waar begin je en hoe creëer je toegevoegde waarde?

Door Lodi van Brussel

Wat maakt een D66'er van toegevoegde waarde in het sociaal domein? Hoe ga je verandering bewerkstelligen, is dat eigenlijk wel nodig en welke verandering dan? Hele gezonde vragen die vaak te weinig gesteld worden als het gaat om het sociaal domein. In dit policy paper geef ik je handvatten waar te beginnen zodat je niet alleen een visie ontwikkelt op het sociaal domein, maar ook weet hoe je moet sturen om die broodnodige visie en bijbehorende veranderingen te realiseren. Laten we beginnen bij het begin.

Het geld of het debat

De ruimte in het sociaal domein voor veranderingen is toch beperkt omdat er structureel te weinig geld is? Laten we met dit hete hangijzer maar gelijk beginnen: het Rijk stelt weinig budget beschikbaar aan gemeenten. Gemeenten kunnen hun taak daardoor niet zo goed en vooral niet zo volledig uitvoeren als zij zelf vaak willen. Een bijzonder slechte situatie, die hopelijk dankzij de inzet van onze landelijke fractie snel verleden tijd zal zijn. De huidige politieke discussie op lokaal niveau laat zich hierdoor alleen volledig gijzelen, waardoor de kans op een armoedig debat in menig gemeenteraad groot is. Laat je hierdoor vooral niet afleiden. Natuurlijk is dit een groot probleem, maar dat ontslaat je niet van je verantwoordelijkheid om kritisch naar datzelfde sociaal domein te kijken. En dat is soms broodnodig.

Sociaal liberaal in het sociaal domein

Het begint met je houding en blik, want kijken naar het sociaal domein kan op vele manieren. Een blik die bepalend is voor wat er volgens jou moet gebeuren. Ik neem je mee naar een sociaal-liberale houding in het sociaal domein. Want wat is dat eigenlijk? In een zin zeggen we nu: Laat iedereen vrij, maar niemand vallen. Een mooie campagneleus die de kern kort samenvat, maar toch iets te summier om jouw houding te bepalen voor wat er anders moet.

In zijn publicatie *Wat is sociaal-liberalisme?* heeft Coen Brummer, directeur van de Mr. Hans van Mierlo stichting, vier principes⁹ verwoord die in mijn ogen goed van toepassing zijn. In de uitwerking daarvan beschrijft hij hoe vrijheid en ontwikkeling van essentieel belang zijn om deel te kunnen nemen in de samenleving.¹⁰

---

⁹ Brummer 2019, *Wat is sociaal liberalisme*, pagina 12, https://vanmierlostichting.d66.nl/content/uploads/sites/296/2019/06/Wat-is-sociaal-liberalisme_-%E2%80%94-Coen-Brummer-HVMS.pdf

¹⁰ "Wie de kans niet krijgt zich te ontwikkelen, kan geen volwaardig leven leiden. Hij is niet echt 'vrij' om eigen keuzes te maken. Bij dat vrijheidsbegrip past een overheid die een actieve rol speelt in de samenleving. Altijd met het uitgangspunt de vrijheid van individuen te respecteren, maar wel door voorwaarden te scheppen om die vrijheid mogelijk te maken." idem, p. 13

Ultieme vrijheid om deel te nemen aan de samenleving is dus het doel. Alleen, hoe vertaal je dit naar het sociaal domein? Wat heeft een jongere met chronische ziekte of een somatische aandoening nodig om vrij te kunnen zijn? En hoe is dat voor mensen met een lichamelijke beperking? Hoe zorg je dat ouders op een makkelijke manier een doorverwijzing krijgen die nodig is voor jongeren met psychologische problemen? Weet je eigenlijk hoe dit georganiseerd is in jouw gemeente? En verschilt dat van anderen plekken in het land?

Begin bij het begin, maar met het einde in gedachten

Wanneer je ziek bent, kun je niet volledig deelnemen aan de samenleving. Beter worden is dus de beste stap. Maar wat als je niet beter kunt worden? En heeft de gemeente een verantwoordelijkheid in de tussentijd? Welke middelen, instrumenten, worden er ingezet om iemand in de tussentijd in staat te stellen om zo volwaardig mogelijk deel te nemen aan de maatschappij? En wat als iemand niet wil?

In je zoektocht naar antwoorden op deze vragen loop je al gauw aan tegen dat hete hangijzer waar we mee begonnen: onvoldoende financiële middelen. Laat je echter niet gijzelen door de budgetvraag, hou hem in gedachten maar parkeer hem om jouw visie op het sociaal domein te bepalen. Hoe dan?

Laten we beginnen bij het begin, maar met het einde in gedachten¹¹. Of het nu gaat om de Jeugdzorg, de WMO of de mensen die vallen onder de participatiewet; het begint bij een goede analyse van je doelgroep. Daarop ontwikkel je een visie waar het heen moet, je legt vast hoe je effectiviteit gaat meten en je organiseert innovatie om die veranderingen te bewerkstelligen.

Bestandsanalyse

Weet jij in jouw gemeente om wie het gaat? En ook hoe die doelgroep er uitziet? De afgelopen jaren is er steeds meer bekend over de verschillende doelgroepen in het sociaal domein, maar is er een gedegen bestandsanalyse van de doelgroep? Stop niet bij de vraag om hoeveel mensen het gaat, maar kijk verder. In welke situatie bevinden zij zich en hoeveel unieke situaties zijn er? Het is goed om je doelgroep duidelijk in beeld te hebben en ook te volgen (zie ook de paragraaf 'effectmeting'). Zeker in het sociaal domein is het goed om niet alleen stil te staan bij de gevolgen van "ziekte", maar juist ook bij het voorkomen ervan. Schuldenproblematiek is hier een goed voorbeeld van. Door schulden in een vroeg stadium te voorkomen, neemt niet alleen het aantal mensen in de schulden af. Het zorgt er ook voor dat intensievere (en dus ook kostbaardere) zorg voorkomen kan worden. Zie hiervoor ook het WRR rapport *Weten is nog geen doen*¹² waarin beschreven staat hoe stress en belasting de redzaamheid van iemand negatief beïnvloeden. Een bestandsanalyse zal dus niet alleen uit cijfers moeten bestaan, maar moet ook stilstaan bij welke problematiek van invloed is op de desbetreffende doelgroep.

---

¹¹ Stephen Covey 2013, The 7 Habits of Highly Effective People

¹² <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2017/04/24/weten-is-nog-geen-doen>

Visie

Een verschrikkelijk woord in bijna elk debat, maar wel essentieel. Helaas wordt een visie nog te vaak in abstracte en wollige term geschreven. Een gemiste kans, want wanneer je weet waar je staat, kun je goed bepalen waar je naartoe wilt. Waar wil je dat de gemeente staat over 10 of 20 jaar? Wat is daarvoor nodig: welke interventies, middelen, professionals etc.? Wanneer je naar de nul-meeting/bestandsanalyse kijkt: hoe zouden die cijfers moeten veranderen om succesvol te zijn in jouw gemeente?

Antwoorden op deze vragen zijn niet makkelijk, maar zorgen ervoor dat je de relevante informatie hebt om deze vragen te kunnen stellen. En stel deze aan de professionals. Zij zijn van de inhoud, jij bent van de politieke keuze. Je kunt simpelweg niet alles doen of bereiken in de komende jaren. Wat heeft volgens jou prioriteit? Een lastig debat, maar geen keuze is ook een politieke keuze. En laat dat nou zijn waarom we een lokale democratie hebben. Zorg dat het politieke debat gevoerd wordt.

Effectiviteitsmeting

Hoe meet je of de middelen die jouw gemeente nu inzet wel goed besteed worden? Want hoe kan het college de raad vragen om te besluiten, als je niet weet wat wel of niet werkt? Juist in het sociaal domein kun je goed zien of bepaalde interventies werken. Denk aan de participatieladder om te volgen hoe het aantal mensen in de bijstand zich ontwikkelt. Of vraag de rekenkamer om uitgebreider onderzoek te doen naar het beleid en welke effecten dit heeft voortgebracht. In Leiden zijn ze zelfs een stap verder gegaan door een samenwerking aan te gaan met het CBS: CBS Urban data center. In 2018 heeft het CBS het armoedebeleid¹³ onderzocht en gekeken of de instrumenten die werden ingezet wel de juiste mensen bereikten.

Innovatie

Geef ruimte aan innovatie, durf te proberen. Juist met beperkt budget is het van belang om te blijven innoveren. Het sociaal domein is geen commerciële markt. Dat neemt niet weg dat het belang van innovatie er niet is. Organisaties en bedrijven moeten constant ruimte scheppen om zichzelf opnieuw uit te vinden en om dienstverlening te verbeteren. Het zou gek zijn wanneer een organisatie niet 5 à 10 procent van de begroting vrijmaakt voor innovatie. Krijgen ze die ruimte nu in jouw gemeente? En hoe stuur je daar op?

Is het er niet? Ga aan de slag met het ontwikkelen van een innovatie-agenda voor de komende vijf jaar. Ontwikkel die samen met alle belanghebbenden (van professionals tot de doelgroep) en stel die als gemeenteraad vast. Is het budget een uitdaging? Maak zelfbudget vrij en verplicht de organisatie om een procent van hun begroting te besteden aan innovatieve projecten.

---

¹³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2018/17/doelgroepen-armoedebeleid-in-leiden-2015>

Tot slot

Wanneer je bovenstaande stappen zet, kan het niet anders dan dat je voldoende kennis hebt en een netwerk van ervaringsdeskundigen om de paragraaf in het verkiezingsprogramma te schrijven. Je hebt nu de ideale uitgangspositie om toegevoegde waarde te creëren, met een sociaal-liberale houding. Eén ding is echter niet aanbod gekomen. Want hoewel het gevoel van urgentie ongetwijfeld gauw gevonden is, draait het in het sociaal domein uiteindelijk niet om cijfers en visies, maar vooral om de verhalen van de mensen die elke dag weer wakker worden en niet volledig vrij kunnen zijn. Het is aan jou om tot actie over te gaan, om ervoor te zorgen dat D66 in jouw gemeente het initiatief neemt en zich niet enkel laat leiden door de raadsagenda. Het helpt daarbij wanneer je verhalen van inwoners zichtbaar kan maken. Zo kan je toekomstige fractie met verhalen illustreren waarom het beleid moet veranderen. Of waarom het initiatief nemen gerechtvaardigd is. Alleen dan kun je met trots zeggen: Laat iedereen vrij, maar niemand vallen.